

Mine øjne lyver ikke

Skilled vision og biosociale dynamikker i griseproduktion i Danmark

Eimear Mc Loughlin^{1,2}

Jens Seeberg²

¹Institut for Husdyr- og Veterinærvidenskab, Aarhus Universitet

²Afdeling for Antropologi, Aarhus Universitet

e.mcloughlin@anivet.au.dk

jseeberg@cas.au.dk

Mc Loughlin, Eimear & Seeberg, Jens. 2025. Mine øjne lyver ikke: *Skilled vision* og biosociale dynamikker i griseproduktion i Danmark. *Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Samfund*, nr. 43, 11-30. DOI: 10.7146/tfss.v25i43.151690

Indsendt 11/24, accepteret 07/25, udgivet 12/25

Hvordan kan vi forstå konventionelt svineproduktion ud fra et biosocialt perspektiv? Denne artikel undersøger, hvordan landbrugsarbejdere i daglige møder med industrielle grise udviser erfaringsbaseret omsorg. Omsorgen er dog indlejret i en profitmaksimerende forretningsmodel, hvor sanserne – især medarbejdernes skilled vision (det trænede blik) – både anvendes til omsorg og instrumentaliseres til diagnosticering og effektiv problemløsning. Med fokus på marginaliserede migrantarbejdere og objektiverede grise belyser vi, hvordan denne instrumentaliserede vision udhuler dets empatiske potentiale. Artiklen udfordrer dermed den udbredte antagelse, at multisensorisk viden nødvendigvis modarbejder objektivering og instrumentalisering. Tværtimod viser vi, hvordan sanserne anvendes til at opretholde og forstærke fremmedgørelse og andetgørelse. Det biosociale perspektiv synliggør, hvordan relationer mellem mennesker og dyr indgår i og påvirkes af industrielle produktionssystemer.

My eyes don't lie: *Skilled vision* and biosocial dynamics in pig production in Denmark

How can we understand conventional pig farming from a biosocial perspective? This article examines how agricultural workers handle and care for industrial pigs in their daily encounters on a conventional pig farm. Both owners and workers exhibit experience-based care. Nevertheless, this care is embedded in a business model whose purpose is to maximise profit. We examine how the senses – not least sight – are used in this care and how they are instrumentalised to diagnose and detect problems for efficiency rather than to understand the animal.

The article thus challenges the widespread assumption that multisensory knowledge necessarily counteracts objectification and instrumentalization. On the contrary, we show how the senses are used to maintain and reinforce alienation and othering. Focusing on marginalized migrant workers and objectified pigs in industrial agriculture, we convey how the skilled vision of workers has been rationalized for diagnostic purposes and how its empathic potential is undermined. The biosocial perspective reveals how relationships between humans and animals are embedded in and influenced by industrial production systems.

Introduktion

Januarvinden skærer igennem os, mens vi krydser gårdspladsen. Jeg føler en underlig taknemmelighed for den tunge varme i svinestaldene, da vi træder indenfor. Jeg følger Daniel, som er ansvarlig for cirka 12.000 slagtegrise, der opdrættes til at blive slagtet og blive til grisekød. Lyden af den genstridige dør udløser en bølge af uro, mens grisene begynder at mase og rode rundt i deres stier, opskræmt af den pludselige lyd. Vi når frem til den første sti, hvor en gris, lidt over tre måneder gammel, humper væk fra lågen. Daniel peger: "Ser du den der med benet oppe? Hvis det ikke bliver bedre, må jeg skyde den i morgen. Nu giver jeg dem smertestillende – det kan hjælpe dem med at gå." Han skubber lågen op og går ind i stalden. Grisen løber ikke væk, men bliver stående ved væggen. I én hurtig bevægelse injicerer Daniel smertestillende medicin med et pistollignende instrument og sprayer derefter en rød markering hen over dens ryg for at vise, at behandlingen er påbegyndt. De andre grise i stien trækker sig bagud og skubber den halte gris længere væk.

Daniel vender tilbage til den smalle gang, der løber mellem stierne i de mørke stalde, hvor jeg står. "Jeg starter med de små," siger han, mens han går mellem stierne. Jeg ser på Daniel: Hans langsomme, rolige skridt følges af rytmiske hovedbevægelser fra side til side, mens han kaster blikket ud over grisene, der gispende løber væk fra hans skikkelse, når han nærmer sig stien. "Mine øjne lyver ikke ... alt for lang erfaring," tilføjer han. (Feltnoter, Mc Loughlin, januar 2022)

Daniel kunne se ind i grisenes krop på baggrund af sine syv års erfaring med grise, men før han flyttede til Danmark havde han ingenting med grise at gøre. Syv år kan beskrives som 'lang erfaring', men hvad betyder det at sige "mine øjne lyver ikke" på grund af lang erfaring? Eller mere præcist, hvordan ved man det? Baseret på førsteforfatterens etnografiske undersøgelse af svineproduktion i Danmark fremlægger vi, hvordan viden og praksis sammenvæves og mobiliseres i skabelsen af grisesundhed. Som en del af et bredere projekt om den biosociale karakter af overførslen af antimikrobiel resistens på tværs af arter i en dansk kontekst gennemførte førsteforfatteren etnografisk feltarbejde på tre gårde og semistrukturerede interviews med gårdejere, ansatte og beboere i den nærliggende by. I denne artikel undersøger vi interaktion mellem mennesker og grise for at forstå, hvordan viden om grise – og en selvsikkerhed i, at mine øjne ikke bedrager mig – opstår og formes i spillet mellem arterne. Derfor fokuserer vi på det, der i litteraturen betegnes som *skilled vision* – eller på dansk: det trænedede blik – altså hvordan *skilled vision* afspejler de måder, hvorpå mennesker i svineproduktionen kan vurdere hele dyret baseret på en udvendig visuel vurdering (Baker, 2016).

Vi viser, hvordan medarbejderne på en dansk industriel svineproduktion udvikler en intim forståelse af de grise, de møder i den daglige håndtering af grisene. Udover deres standardforståelse af grise udøver arbejderne en form for afstemt viden, der er baseret på en tillært evne til at identificere problemer hos dyret gennem sensorisk opmærksomhed. Denne tillærte færdighed i at se *på* dyret for at se *ind* i dyret udvikles gennem erfaring og sidemands-oplæring. Teoretiseret af Cristina Grasseni (2004, 2022) og Kim Baker (2016) som et "trænet blik" (*skilled vision*) strækker denne praksis sig videre end passiv iagttagelse og fokuserer på specifikke detaljer. Mens Grasseni (2007) uddyber *skilled vision* med henvisning til kvægavleres måde at tale om deres køer, hvor deres evne til at se ind i dyret er tegn på integration i miljøet, argumenterer Baker for, at en sådan privilegeret måde at se ind i dyret kan forstås som en kropsliggjort etik, en praktisk udøvelse af svineproducenternes tilknytning til deres dyr (Baker, 2016, s.67).

For nylig har Grasseni (2022, s.1) beskrevet, hvordan *skilled vision* er "mere-end-visuel", fordi den opstår i "intersensoriske miljøer". Grasseni (2022) argumenterer

for, at vores sanser bliver trænet og formet sammen, ikke hver for sig, i disse miljøer. Sådanne miljøer rummer værdier af både æstetisk (hvad der føles smukt eller rigtigt) og etisk (hvad der føles godt eller moralsk) karakter, og de læres og indlejres kulturelt gennem praksis. For eksempel kan oplevelsen af renhed være både en æstetisk og moralsk sansning: det, der ser "ordentligt" eller "naturligt" ud, føles også som det rigtige at gøre (Grasseni, 2022). Hvad der opfattes som en velplejet eller 'anstændig' have, formes gennem sociale og kulturelle sansevaner; det handler ikke kun om, hvad man ser, men også hvordan man føler og sanser stedet.

Med udgangspunkt i den iboende sammenfletning af det biologiske og det sociale, som definerer det biosociale (Seeberg et al., 2020), fokuserer denne artikel på de dynamikker og logikker, der ligger til grund for *skilled vision*, med opmærksomheden rettet mod både den, der ser, og det sete i relationen. Vi undersøger ikke blot de færdigheder og evner til at "se ind i dyret", som i litteraturen forbindes med *skilled vision*, men sætter også fokus på den omsorg, andethed og sårbarhed, som præger mødet mellem mennesker og dyr i industriel svineproduktion. Artiklen beskriver, hvordan denne multisensoriske viden er blevet instrumentaliseret, og hvordan den samtidig indgår i komplekse relationer, hvor både omsorg og fremmedgørelse spiller en central rolle.

Industrielt landbrug og blikkets veje

Midt i udmattelsen af kroppe er den tætte interaktion mellem arterne på en industriel svineproduktion domineret af moderne kontrolmetoder, som først og fremmest skal forhindre smitte mellem dyr og mennesker samt risikoen for smitte udefra (Besky & Blanchette, 2019; Povinelli, 2020; Tsing, 2015). Biosecurity er et sindrigt opbygget system, der dikterer, hvordan man flytter dyrene mellem forskellige sektioner. Arbejde på et svinelandbrug er ydermere baseret på visuelle vidensformer, der leverer tilpasset og målrettet information om grisenes kroppe. Mødet mellem arterne bestemmes også af temporale skift mellem krav om hurtig effektivitet og svinenes stædigt langsomme biologiske processer (Blanchette, 2020), illustreret i det følgende ved Aleksandras arbejde med inseminering.

Aleksandra gnider dens ryg, og soen skriger. Hun skubber derefter rytmisk soen i siden med sit knæ og rækker derefter ned og gnider hendes underliv omkring patterne. Uden et ord sprayer hun en blå prik på ryggen af hende, som, fortæller hun mig, betyder "hold øje med denne her. Hun viser tegn, men er ikke klar endnu." Hun gnider en anden på ryggen, som skriger og kæmper

imod at blive klappet på ryggen. Igen uden et ord sprayer Aleksandra et blåt X. Hun vender sig mod mig og siger: "Hun viser ingen tegn (på brunst)." Hun går langs stien og scanner søerne og kaster blikket til venstre og højre. Hun bevæger sig stille langs den smalle gang mellem rækkerne af søer, der er holdt i stier på begge sider. Jeg spørger, hvad hun leder efter. Uden at stoppe svarer hun: "At hun står op og er klar... at hun er glad." Hun har tjekket begge rækker og siger så: "Ingen skal insemineres. Jeg havde ikke forventet det, fordi det er mandag, men jeg er nødt til at tjekke – fordi hvis jeg misser hende, vil det tage tre uger igen." (Feltnoter, Mc Loughlin, september 2022).

Aleksandra diagnosticerer tidspunktet for brunst for at sikre en succesfuld og rettidig insemination. Mens hun bruger sin egen krop som en form for måleinstrument for mere præcist at vurdere brunsten, er det gennem hendes *skilled vision*, at hun kan opfylde de tidsmæssige krav i industrielt landbrug på den mest effektive måde, så der undgås en forsinkelse på tre uger, da søer normalt insemineres tre dage efter, at deres grise er fravænnede. I et industrielt system som svineproduktion er det afgørende at minimere spild af tid, så de biologiske cyklusser hos søerne bestemmer hele processen, og mens drægtighedsperioden på tre måneder, tre uger og tre dage ikke kan reduceres, har alle andre aspekter af svinebiologien været underlagt kravet om effektivitet (Blanchette, 2020). Komplekse vidensøkonomier, som motiverer og mobiliserer bestemte former for pleje og kontrolpraksis, reguleres af biosociale processer. Her bliver *skilled vision* optimeret som en form for diagnostisk syn, der søger at identificere afvigelser, sygdomme og problemer ved det enkelte dyr. Hvor multisensorisk viden i meget af litteraturen traditionelt har været betragtet som en udfordring til den dominerende visuelle epistemologi – en måde at åbne for alternative sansninger og erkendelser (Classen, 2010; Howes, 2021; Pink, 2008) – effektiviseres og instrumentaliseres det multisensoriske i stedet i svineproduktionen *gennem skilled vision*. Blikket bliver en ressource, der kan indgå i kapitalistiske logikker og teknologiske rationaler.

Hverken Daniel eller Aleksandra kom fra Danmark. Faktisk var fem ud af de otte deltagere i denne del af feltarbejdet migrantarbejdere, mens de tre produktionsejere var danske. Intensiveringen af landbruget har skabt nye migrationsruter (Kalantaryan et al., 2021), og i overensstemmelse med tendenser på tværs af EU (McLaughlin & Weiler, 2017) og det, der er blevet beskrevet som en "landbrugs-migrations-nexus" (King et al., 2021), er der tydelige forbindelser mellem landbrug og migrantarbejde. Dette afspejles i den danske svine sektor, hvor over halvdelen af arbejderne er migrantarbejdere, som kommer fra lande som Ukraine, Rumænien, Polen og Litauen (Pedersen et al., 2022). På trods af deres betydelige rolle i sektoren er de, der arbejder med grise, en minoritetsgruppe i

en national sammenhæng. De har begrænsede muligheder for at arbejde i andre sektorer, men de skal forblive i beskæftigelse i et stærkt reguleret integrations-system (Horton & Whyte, 2024; Nielsen, 2017; Olsen & Nielsen, 2017). Disse arbejdere har usikre og lavtlønnede stillinger, som kan medvirke til at ekskludere dem fra det bredere samfund (Horton & Whyte, 2024; Kalantaryan et al., 2021). Kalantaryan et al. (2021) påpeger, at migranter i landområder har dårligere livsvilkår end både lokalbefolkningen på landet og migranter i byerne.

Migranter er blevet beskrevet som 'redningsfolk' i en fremtidig velfærdsstat, der er afhængig af migrantarbejdskraft. Ikke desto mindre bliver de i stigende grad også fremstillet som en udfordring for Danmark, hvilket har ført til øget lovgivning, der begrænser migranternes mulighed for at opnå permanent ophold i landet (Svendsen, 2023). Denne dobbelte positionering som både uundværlige 'redningsfolk' og som en samfundsmæssig udfordring er et tydeligt eksempel på andetgørelse, forstået som dét at se nogen som fundamentalt anderledes end sig selv. Andetgørelse er en proces, der opretholder og forstærker dualistiske hierarkier. Gennem denne proces konstrueres migranter som 'de andre', hvilket legitimerer en øget lovgivningsmæssig kontrol og begrænsning af deres rettigheder, herunder adgangen til at opnå permanent ophold. Andetgørelse er også tæt forbundet med indførelsen af racemæssige, køns- og klassebaserede hierarkier (Gillespie & Narayanan, 2021; Plumwood, 1993), hvor en underordnet gruppe påtvinges en stigmatiseret identitet (Modood & Thompson, 2022). I deres studier af mejeriproduktionsindustrien i USA og Indien argumenterer Gillespie og Narayanan (2021) for, at andetgørelsens logik ikke er abstrakt eller kropsløs, men praksisser og rationaliseringer understøttet af specifikke formål. For at destabilisere andetgørelsens logik opfordrer forfatterne andre akademikere til at være opmærksomme på sårbarhed, kropslighed og subjektivitet i sammenhængen med andetgørelse – eller hvad de betegner som voldens atmosfærer (*atmospheres of violence*). De beskriver andetgørelse som en organisatorisk logik (*organizational logic*) (Gillespie & Narayanan, 2021, s.339), der ikke begrænses til forhold mellem mennesker, men også kan beskrive forhold til dyr, eksempelvis når den materialiseres i konkrete strukturer som stier og staldsystemer såvel som dominerende begreber om, hvordan dyrene forstås. Andetgørelsen påtvinger og opretholder i den forstand en dualistisk orden, der adskiller mennesker fra dyr, selvet fra den anden og natur fra kultur.

Fremmedgørelse er forskelligt fra men relateret til andetgørelse. Ekskluderende og diskriminerende systemer udpeger racialiserede grupper, der andetgøres gennem stereotypisering og politisk diskurs, mens fremmedgørelse kan opstå i mødet med institutioner, hvor andetgjorte grupper ikke repræsenteres eller

inkluderes. Modood og Thompson (2022) definerer fremmedgørelse som “forstyrrelsen, beskadigelsen eller ødelæggelsen af et forhold mellem to eller flere parter, der kunne være, burde være eller tidligere var i en tilstand af harmoni” (2022, s.788)¹. Modood og Thompson (2022) undersøger borgernes fremmedgørelse fra politiske fællesskaber og deraf følgende konsekvenser. Anvendt på grise, der opdrættes under industrielle forhold, kan de siges at være fremmedgjorte fra sig selv og fra de mennesker, de møder. Andetgørelsen i arbejdet med grisene og af dem, der udfører dette arbejde, forstærker fremmedgørelsen.

I den konventionelle svineproduktion effektiviseres og instrumentaliseres både mennesker og dyr ud fra deres evne til at skabe værdi gennem kroppen. I denne proces bliver både menneskets og dyrets liv underlagt biopolitikkens logik, hvor kontrol og optimering af kroppens funktioner bliver centrale elementer i kapitalistiske produktionssystemer. De biosociale aspekter af livet væves sammen i både menneskelige og mere-end-menneskelige kroppe på måder, der reducerer både mennesker og dyr til et middel til værdi- og profitgenerering. Før vi udfolder begrebet *skilled vision* i svineproduktionen yderligere, vil vi beskrive den politiske økonomi i griseproduktion i Danmark med særligt fokus på den migrantarbejdskraft, der opretholder den.

At dele liv med grise i Danmark

Den politiske økonomi for landbrugsarbejde i Europa er præget af en strategi for reduktion af arbejdsomkostninger (*labour-cost reduction strategy*), der er afhængig af en international migrantarbejdsstyrke, som er strukturelt begrænset af “social sårbarhed, drevet af faktorer som statsborgerskab, race, køn, nationalitet, konkurrence på arbejdsmarkedet eller ineffektive EU- og nationale regler” (McLaughlin & Weiler, 2017)². For at forstå de unikke udfordringer, som udenlandske arbejdere møder i landbrugsarbejde i Danmark, og hvordan de kan påvirkes af andetgørelsen af svineavl som erhverv, er det nødvendigt kort at uddybe det danske arbejdsmarkedssystem. Nielsen (2017, s.221) argumenterer for, at studiet af arbejdsstrategier og -valg giver vigtige indsigter i migranternes liv, ikke mindst de, der af nødvendighed befinder sig i de “marginale og ofte usikre dele af arbejdsmarkedet”.

1. ‘the disruption, damaging, or destruction of a relationship between two or more parties that could be, should be, or was previously in a state of harmony’ (Modood og Thompson 2022, s. 788).

2. ‘social vulnerability, driven by factors such as citizenship, race, gender, nationality, labour market competition or ineffective EU and national regulations’ (McLaughlin og Weiler, 2017).

Den danske flexicurity-model er kendetegnet ved fleksible afskedigelsesregler, relativt høj arbejdsløshedsunderstøttelse og aktiv arbejdsmarkedspolitik. EU-Kommissionen har rost modellen for at skabe økonomisk fremgang uden at ofre grundlæggende sociale rettigheder. Olsen and Nielsen (2017) har imidlertid kritiseret modellen for i stigende grad at svække sikkerhedselementet og individualisere risikoen ved arbejdsløshed, hvilket kan ses i sammenhæng med en international højre-nationalistisk bølge. De nylige landmandsprotester i EU og Indien udtrykker frustration over den globale neoliberale dagsorden, hvor højrepopulistiske bevægelser kobler landbrugspopulisme med en stærk anti-indvandringsretorik (Mc Loughlin, 2024; Monbiot, 2024).

Migrantarbejdere er således indgået i landbrugssektoren i Danmark i en periode med svækket flexicurity. I 2022 udgjorde udenlandske arbejdere halvdelen af de fuldtidsansatte i dansk griseproduktion, hovedsageligt fra Ukraine (Pedersen et al., 2022). Før krigen var praktikantkontrakter hovedvejen til Danmark, hvor fem års kontinuerligt arbejde var påkrævet for permanent ophold (Nielsen, 2017). Staten støttede ordningen "på grund af vanskeligheder med at tiltrække national arbejdskraft" til landbrugsarbejde som svineavl, minkfarme og mælkeproduktion (Nielsen, 2017, s.224). Ifølge Nielsen (2017) boede mange ukrainere i billige, forladte huse på landet og tog arbejde, danskere ikke ønskede (Nielsen, 2017, s.225). Efter invasionen af Ukraine har ukrainske borgere fået samme adgang til arbejdsmarkedet som andre EU-borgere, men de kæmper alligevel med usikre arbejds- og levevilkår (Horton & Whyte, 2024). Fast-track-programmet kanaliserer dem ind i "lavtuddannede og usikre jobs i dansk husdyrproduktion", hvor afhængighed af arbejdsgiveren kan føre til udnyttelse. Denne strukturelle sårbarhed (Cook, 2023) forstærker risikoen for udnyttelse (McLaughlin & Weiler, 2017).

På baggrund af manglen på arbejdskraft i dansk landbrug (Andersen, 2018), som forventes at blive forværret i fremtiden (Birk, 2021), kan den høje afhængighed af migrantarbejdskraft spores tilbage til ændringer i slutningen af det nittende århundrede og begyndelsen af det tyvende århundrede. Industrialiseringen stimulerede migrationen fra landområder til de nye byer, hvilket fremskyndede udviklingen af en borgerlig middelklasse (Elias et al., 2000). Middelklassens fremmedgørelse overfor landbrug spillede en afgørende rolle for flytning af dyreslagtning og slagtning fra byerne til landområder, understøttet af ny lovgivning om folkesundhed (Brantz, 2005). Middelklassens normer ændrede gradvist måden, vi spiste, arbejdede og levede på, og lagde grunden til den skelnen mellem husdyr og kæledyr, som vi kender i dag. I takt med denne sanering og afgrænsning af bylivet blev landbrugsarbejdet reduceret til ufaglært arbejde, der

var forbeholdt de dårligt uddannede på landet til trods for, at de veluddannede aktører i 1800-tallets Danmark proklamerede noget andet (Østergaard, 2015). På trods af faglig udvikling, landbrugsskolerne og teknologiske fremskridt, opfattes landbrug fortsat i Danmark som hårdt, fysisk og beskidt arbejde, der udmatter snarere end beriger arbejderen. Denne vedvarende opfattelse er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med nutidens praksis, men den påvirker alligevel landbrugets status og rekruttering negativt. På samme måde beskriver Ni Laoire (2005), hvordan forvandlingen af landbrugets økonomiske og sociale landskab både mindsker landbrugets tiltrækningskraft og levedygtighed som erhverv.

Der er i dag behov for unge i EU's landbrug for at fremme mere innovative og miljøvenlige metoder. Europa-Kommissionen understreger, at unge er afgørende for sektorens bæredygtighed og konkurrenceevne. Samtidig viser Cook (2023), at landbrugsarbejde globalt er en nøglekontekst for at forstå strukturel sårbarhed, da landbrugere ofte begrænses af komplekse sociojuridiske og politisk-økonomiske forhold. I Danmark er migrantarbejdere centrale for landbrugets drift, men deres betydning kan samtidig forstærke deres sårbarhed, da deres sociale mobilitet hæmmes af deres status som udenlandsk arbejdskraft (Horton & Whyte, 2024; Nielsen, 2017). Mange bor i boliger stillet af arbejdsgiveren og modtager lavere løn (Nielsen, 2017). Afhængigheden af individuelle aftaler for at opretholde opholdstilladelse gør dem særligt udsatte for ringere arbejdsvilkår end danske kolleger (Halskov & Junker, 2021). EU's Agentur for Grundlæggende Rettigheder (Agency for Fundamental Rights) har identificeret landbruget som en højrisikosektor for alvorlig udnyttelse grundet mangelfuld lovgivning og utilstrækkelig kontrol (FRA, 2015; Franju, 1949).

Udviklingen hen mod stadig større og mere intensive produktionsenheder har omvendt også øget afhængigheden af udenlandsk arbejdskraft. I Danmark faldt antallet af landbrugsbedrifter med 47% mellem 2006 og 2023, og den samme tendens ses i hele EU (DST, 2023; Eurostat, 2022). Den fælles landbrugspolitik og talrige lovgivningsdirektiver har ændret landmændenes hverdag og flyttet fokus fra håndtering af dyr og jordbrug til økonomisk forvaltning og bureaukratisk overholdelse af lovgivning (Escobar & Demeritt, 2017; Ni Laoire, 2017). Disse strukturelle ændringer i europæisk landbrug har påvirket landmændene og omformet arbejdsstyrken.

I det følgende beskriver vi hverdagen i en griseproduktion, der udfolder sig i denne kontekst. Derigennem kan vi begynde at forstå, hvordan industrielt-biosociale dynamikker skaber nye former for sårbarhed.

Dem, der arbejder med grise

Gennem etnografisk feltarbejde på tre gårde og semistrukturerede interviews med ansatte i landbrug og beboere i den nærliggende by undersøgte EMCL erfaringer og aktiviteter blandt 11 arbejdere og 19 medlemmer af det lokale samfund over otte måneder i 2022-2023. Yderligere 38 deltagere udfyldte et spørgeskema om sundhed, beskæftigelse og deres sociale liv. Projektet benyttede desuden audiovisuelle optagelser og etnografiske observationer af 40 grise, hvoraf 37 blev fulgt fra fødsel til død. Endvidere blev 23 hundeejere og deres hunde inkluderet i biologiske tests og et særskilt spørgeskema.

De 11 deltagere med tilknytning til grisefarme indbefattede tre ejere af i alt seks typer landbrug: en produktion med avlsdyr, to bedrifter med smågrise, to produktioner med slagtesvin og en produktion udelukkende med planteavl. De øvrige otte inkluderede to ægtefæller til ejerne, alle danske, samt Aleksandra, en rumænsk kvinde i slutningen af 20'erne, der havde arbejdet på avlsfarmen siden 2016; Razvan, en ukrainer, der havde arbejdet på avlsfarmen i syv år; Bao, en vietnamesisk mand, der begyndte på avlsfarmen to måneder tidligere; Daniel, en rumænsk arbejder, der ledede en smågriseproduktion og en slagtesvinefarm; og Demetri, en anden ukrainer, der arbejdede på en smågriseproduktion, samt Poul, den danske far til to af ejerne, som arbejdede på smågriseproduktionen. Daniels bror deltog også i undersøgelsen, men arbejdede på en anden gård.

Mange migrantarbejdere blev forundrede over at blive spurgt om deres sociale liv, f.eks. hvad de kunne lide at lave i deres fritid. De beskrev, hvordan de normalt var udmattede om aftenen, og nævnte, at de blot så fjernsyn eller legede med deres børn. I weekenderne kunne de finde på at arbejde i haven eller tage på køretur til en park med deres børn og naboer eller familie fra deres hjemland. Kun Bao var aktivt involveret i en lokal forening, hvor han praktiserede meditation og yoga. Daniel beskrev, hvordan det var utroligt svært at tale med danskere, selvom han havde børn, der var født i Danmark. Han forklarede, hvordan danskerne skifter til engelsk, så snart de hører hans gebrokkne dansk, og konkluderede, at "de vil ikke lære dig at kende, hvis du ikke taler dansk". Han afviste derfor ideen om at få danske venner. Både Razvan og Aleksandra beskrev, hvordan deres vennekreds primært bestod af andre ukrainere og rumænere. Udfordringen med at få danske venner er ikke unik for migrantarbejdere i landbruget. Faktisk er vanskeligheden ved at opbygge et venskabsnetværk som udlænding i Danmark en af de førende årsager til utilfredshed blandt den bredere migrantbefolkning (Cremer, 2016).

Samlet set befinder migrantarbejdere i griseproduktionen sig i en usikker position på det danske arbejdsmarked, og de er afhængige af den indkomst og

bolig, de får af den enkelte landmand. De arbejder lange dage under svære forhold, og på grund af sproglige barrierer og et krævende arbejde er deres mulighed for at integrere sig ud over deres nærmeste sociale bånd stærkt begrænset. Denne strukturelle sårbarhed er sammenflettet med grisenes prekære liv.

Skilled vision i industriel skala

Skilled vision betegner daglig overvågning af grisene gennem arbejdernes øjne og fremhæver, hvordan landbrugets produktivtets- og profitkrav reducerer, hvad der kunne være en central kilde til prestige og anerkendelse i arbejdet med at håndtere grise, nemlig evnen til at (gen)kende dyrene. Ikke blot bliver den potentielle anerkendelse af denne tillærte viden strukturelt reduceret, men den problemfokuserede og medikaliserede relation, som arbejderne udøver, reproducerer andetgørelsen i det bredere samfund, hvor de opfattes som ufaglærte arbejdere, der behandler de dyr, de passer, som produkter. *Skilled vision* afspejler i denne sammenhæng en fremmedgørelse af medarbejderen fra det omgivende samfund – en medarbejder, der gennem et instrumentaliseret blik søger at diagnosticere dyret snarere end at forstå det. Dyret bliver således gjort til en 'anden', som kun kan mødes gennem dette snævre, problemløsende blik. Samtidig har den omfattende kontrol med grisens krop og adfærd reduceret dens kapacitet til at være 'food-in-waiting' (Hamilton & McCabe, 2016). Den samtidige andetgørelse af medarbejderen og fremmedgørelse af dyret danner grundlag for de biopolitiske omsorgsregimer, som kendetegner den industrielle svineproduktion.

Vi vil nu uddybe, hvordan grise bliver forstået som en daglig praksis. Mødet mellem gris og menneske er biosocialt i den forstand, at det muliggør intens kommunikation og udveksling af tegn (f.eks. synlig meningsfuld adfærd) samt biologiske (f.eks. bakterier) og biokemiske (f.eks. lugt) substanser, og herigennem opstår nye former for viden. *Skilled vision* er anvendelsen af det trænede blik, der vurderer grisens tilstand, og det indebærer en form for tavs viden, der opstår gennem daglige møder med mere-end-menneskelige andre og kan forstås som et træk ved omsorg og trivsel (Jones & Yarrow, 2022). Men hvordan transformerer det industrielle miljø med sin intensive forvaltning af grisekroppe betydningen af at kende dyret gennem blikket, og hvad fortæller dette om industriel biosocialitet?

Vores skridt bevæger os fremad i en langsom, målrettet rytme, der følger det årvågne diagnostiske blik, og Daniel fortæller mig, hvordan han flyttede til Danmark for otte år siden, hvor han begyndte at arbejde på en grisefarm. Han er 36 år og har arbejdet i syv år for denne landbrugsgruppe, hvor han

leder to bedrifter: en smågriseproduktion og en slagtesvineproduktion. Han kigger på de ældre grise, der kigger tilbage på os, og funderer: "Jeg kender ikke sproget for grise, men de ved... at jeg har halm. Når du kommer her hver dag, kender du hver eneste krog, og nogle gange markerer jeg, at dette er en sti, jeg skal tjekke igen." Han samler derefter en håndfuld halm op og kaster det ind i stien. Grisene spurter straks hen til den friske halm, og Daniel ser på. Han fortæller mig, at han leder efter dyr, der ikke rejser sig for at undersøge halmen. Han er nødt til at se dem gå. (Feltnoter, Mc Loughlin, januar 2023)

Et sådant diagnostisk blik opstår gennem gentagne møder. Hvor *skilled vision* oprindeligt afspejlede en intuitiv, erhvervet og holistisk forståelse af dyret (Baker, 2016; Grasseni, 2004, 2022), eroderer færdigheden i et industrialiseret system og omformes til en målrettet relation mellem problem og behandling. Det diagnostiske blik kan således forstås som kernen i *skilled vision*. Blikket instrumentaliseres og fratager grisen sin subjektivitet. Samtidigt afspejler anvendelsen af det diagnostiske blik andetgørelsen af dem, der udøver det på grisefarmen. For at erhverve et diagnostisk blik – evnen til at identificere sygdom eller lidelse blandt et stort antal grise – skal man rutinemæssigt møde grisenes i deres afmålte og begrænsede livlighed. Fordi ikke mange mennesker er villige til at udføre denne type arbejde, bliver det diagnostiske blik, der er direkte forbundet med industrielle svinekroppe og nødvendigheden af forvaltningen af deres standardiserede liv, forbundet med en minoritet af migrantarbejdere.

Jeg følges med Aleksandra under hendes rutinemæssige overvågning og behandling af søerne. Aleksandra har arbejdet på gården i seks år efter at være flyttet til Danmark fra sit hjemland Rumænien for at finde arbejde. Jeg skynder mig efter Aleksandra, mens hun tjekker pattegrisene og søerne som en tjeneste for sin kollega, der er forsinket af andre opgaver. Vi når frem til en anden sti, og hun peger på, hvordan "ørerene (på pattegrisen) ligger ned... og den anden er ikke god på benet." Hun læner sig derefter frem og løfter pattegrisen op og viser mig sårene i munden og et på foden. "Det er så let for infektionen at trænge ind her." Hun injicerer dem to gange – et antibiotikum og et smertestillende middel. Injektionen forårsager en strøm af blod fra nakken. Derefter sprayer hun en blå streg på ryggen af dem og placerer dem under varmelampen. (Feltnoter, Mc Loughlin, september 2022)

De daglige rutiner med overvågning af stierne er designet til at opdage tidlige tegn på sygdom som skæve hoveder, der er tegn på meningitis, eller udstående knuder i tilfælde af navlebrok. Tidlig påvisning kan i nogle tilfælde betyde forskellen

mellem liv og død. Visse sygdomme garanterer øjeblikkelig aflivning.

Aleksandra løfter endnu en pattegris, som ikke reagerer på at blive løftet, men hænger slapt i hendes løse greb. Hun kigger på mig og trækker på skuldrene: "De dårlige, jeg er ked af det, men jeg må aflive dem. Jeg kan ikke lide det, men jeg er nødt til det. Hvis jeg ikke gør det, vil de vokse sig større, og så skal de aflives senere." Hun justerer sit greb, så hun holder pattegrisen fra bagbenet. Den hænger slapt, og derefter svinger hun sin højre arm højt, sender den slappe krop op i luften og, med al den kraft hun kan mønstre, svinger hun pattegrisen nedad. Dens kranium laver en klaskende lyd, da det rammer gulvet. Hun slipper den på gulvet og gentager handlingen med en lidt større pattegris, som skrider midt i luften og skal slås mod jorden to gange. De vrider sig og spjætter på gulvet og spytter blod ud af deres næsebor, mens de dør. Vi går videre til den næste sti. Hendes øjne scanner hver sti, mens hun bevæger sig forsigtigt og stille langs gangen, læner sig en smule ind i hver sti, før hun går videre til den næste. (Feltnoter, Mc Loughlin, september 2022)

Disse grises sygdomme er ikke specificeret. Det er de dårlige. De skiller sig ud, isoleret af det diagnostiske blik og for dyre at holde i live. Sådan en klinisk beslutning tages ikke let, hvilket bliver tydeligt gennem Aleksandras impuls til at undskylde, inden hun afliver grisene. Hun fortalte senere, hvordan det at aflive grise var noget, hun havde svært ved, da hun vidste, hvor vigtigt det var at gøre det rigtigt. Det har følelsesmæssige omkostninger at arbejde med dyr, der er opdrættet til fødevarer (Mc Loughlin, 2021). Evnen til at identificere sygdom og forudsige helbred eller lidelse kendetegner det diagnostiske blik. Grisens liv afhænger af evnen til at nå slagtevægten, hvor deres værdi som vare kan realiseres. Med pattegrise er valget mellem behandling og aflivning klart.

Under frokostpausen siger Andreas, en af ejerne, det ligeud: "Så mange pattegrise er ikke fuldt udviklede og får brok... når de bliver født, er de så forskellige, og de vokser så meget. Så trækker de i maven, eller der er en svaghed i maven, og de får brok. Når vi ser en med brok, afliver vi dem uanset hvad... fordi der er 50% chance for, at de får det senere. Det er billigere at aflive dem nu og få en frisk gris ind... En bedre gris... det er meget koldt det her..." Han griner, mens han siger det. (Feltnoter, Mc Loughlin, november 2022)

Ældre grise med brok repræsenterer allerede en investering og holdes typisk i live. De opbevares ofte i særlige afsnit med såkaldte "rest-grise" og slagtes, når de når den ønskede slagtevægt på mellem 110-120 kg. Selvom Andreas og Aleksandra

deler den samme holdning om, at visse sygdomme kræver øjeblikkelig handling, er det ikke alle arbejdere, der afliver dyr, når andre anser det for nødvendigt. Thomas, en anden ejer, forklarede, hvordan dette var særligt udfordrende med søer, der burde aflives, når de ikke får det bedre. Han beklagede, at arbejderne syntes at være langsomme til at gøre det. Denne tøven med at beslutte, hvornår et dyr skal aflives, viser, hvor vanskeligt det kan være at vurdere dyr på en ensartet måde i industrielle miljøer. Evnen til at se ind i dyret er ikke noget, der nødvendigvis kan tilegnes gennem oplæring, men noget der skal erhverves, forfines og kalibreres med andre over tid. Denne evne til at se dyret på samme måde blev beskrevet af Andreas på følgende måde.

“Det er som et særligt syn... at du kan se, hvordan de har det, men jeg tror, det er noget, man skal gøre sammen. Så når du går igennem, tror jeg, du skal kalibrere med andre, fordi hvis du gør det alene, vil din standard altid falde. Din standard vil falde, sådan er det bare, så du skal kalibrere grisens velfærd med en anden.” (Feltnoter, Mc Loughlin, december 2022)

Andreas beskriver behovet for kalibrering som baseret på risikoen for, at uden en sådan dialog vil grisevelfærd lide. Dyrevelfærd er et flydende begreb, der i landbrugssammenhæng ofte kan reduceres til fraværet af sygdom og effektiv vækst, mens det i andre sammenhænge også handler om dyrets livskvalitet og mulighed for at udleve sin artstypiske adfærd. Når kalibrering på tværs af grisene ikke sker, opstår en risiko for, at forhold overses, der normalt kræver aflivning, hvilket kan have negative økonomiske konsekvenser på sigt. Kalibrering styrker virksomhedens mål og er en del af kommercialiseringen af dyret.

Selvom rationaliseringen af landbrugsarbejde har resulteret i en aflæring af landbrugsroller (Bell et al., 2015), betyder det ikke, at arbejdet ikke kræver særlige kompetencer. Det indbyggede krav om, at industrielle landarbejdere udvikler *skilled vision* harmonerer ikke med den måde, migrantarbejdere ofte portrætteres som ufaglærte og uden uddannelse. Håndteringen af hundreder af dyr kræver *skilled vision*, der er problemfokuseret og medicinsk, men samtidig afspejler det den person, der udvikler den. Det er denne instrumentaliserede form for *skilled vision*, der opstår gennem industrialiseret biosocialitet, som kan forstås som et diagnostisk blik. Det diagnostiske blik inkorporerer institutionaliserede normer for behandling baseret på produktivitetskrav, der kræver hurtig bedring eller aflivning, samt tavs viden erhvervet gennem daglige møder. Indlejret i et medicinsk system til forvaltning af dyr, hvor brugen af antibiotika er underlagt omfattende overvågning sammenlignet med resten af Europa (Kongsted & Mc Loughlin, 2023), er evnen til at kende dyrene bestemt af en infrastruktur, der kræver stadigt større hastighed, effektivitet og profit.

Det diagnostiske blik andetgør og fremmedgør de grise, det styrer. Deres biosociale kompleksitet reduceres, da antallet af måder, de kan lide på, begrænses til en håndfuld tilstande, der enten behandles med medicin eller aflivning. Industrielt landbrug har udhulet, hvad det vil sige at kende grisen, udover at den er et produkt designet til at blive insemineret eller slagtet. Som sådan forstærker den visuelle epistemiske magt i *skilled vision* på én og samme tid andetgørelsen af migrantarbejdere og fremmedgørelsen af grise.

Industriel biosocialitet

Fremmedgørelse og andetgørelse er ikke gensidigt udelukkende men viser sig tværtimod her at være gensidigt forstærkende. De beskriver to samtidige bevægelser på forskellige niveauer afhængigt af hvilket perspektiv, der tages. Nogle arbejdere undlod at nævne deres arbejde i svineproduktionen for at undgå stigmatisering. En lignende andetgørelse kan identificeres i slagteriarbejdet og industriens bestræbelser på at reducere den moralske, sociale og fysiske afsmitning, som det indebærer at slå ihjel (Mc Loughlin, 2019). Fremmedgørelsen af svineavl har konsekvenser for de mennesker, der er marginaliseret af det arbejde, som gør det muligt for dem at blive i Danmark. Andetgørelse af arbejdet på svinefarme påvirkede også ejerne, der beskrev, hvordan de oplevede provokationer og hån på nettet. De følte, at griseproduktion blev udstillet som et system præget af voldelige arbejdere, der overmedicinerer grise og producerer kød fyldt med antibiotika. Biosociale dynamikker udfoldes i sådanne dagligdagsformer for andetgørelse af migrantarbejdere, hvilket kan forstærke oplevelser af social isolation, afspejlet i en reduceret deltagelse i samfundslivet. *Skilled vision* bygger på sanselitteraturen, hvor multisensorisk viden ofte ses som en udfordring af okulocentrisme. På den hyperproduktive svineproduktion bliver denne multisensoriske erkendelse dog effektiviseret og instrumentaliseret til at opfylde produktionskrav, hvilket udfordrer idéen om, at *skilled vision* nødvendigvis underminerer okulocentrisme. I stedet fastholdes og udvides den visuelle epistemologi i en funktionel form. Mens *skilled vision* typisk betegner en evne til forståelse ud over det visuelle – en evne til at "se ind i" og kende dyret – fremstår det diagnostiske blik som en instrumentaliseret udgave af denne evne. Den evne, der er erhvervet gennem langvarig kontakt med dyret, mister sin empatiske dimension, og omsorg bliver reduceret til medicinsk behandling. Mc Loughlin (2023) viser i en undersøgelse om reduktion af antibiotikaforbrug, at ejere ser overdreven brug af antibiotika i landbruget som forbundet med en række udfordringer, herunder begrænset uddannelse blandt migrantarbejdere. Ejerne

har også den opfattelse, at migrantarbejderne har en mere afslappet holdning til overforbrug af antibiotika hos grisene (Kongsted & McLoughlin, 2023). Tabet af færdigheder, instrumentaliseret omsorg og overdreven medicinanvendelse kan medføre yderligere andetgørelse af migrantarbejdere.

Blikket, født af fysisk tætte møder og indøvet viden, bliver en relation, der andetgør, og som bedre kan forstås som et slør, en tynd gennemsigtig film, der kastes over grisenes liv og begrænser dem til deres menneskepålagte teleologiske formål som svinekød. Denne slørende barriere mellem menneske og dyr forstærker objektiveringen af den *porcine* anden og etablerer en uoverstigelig kognitiv barriere, som tillader landbrugets barske form for håndtering af dyr. Mens håndtering af dyr muliggør nærhed, opstår nærheden i svineproduktion i et krydsfelt mellem fremmedgjorte tilstande af væren og andetgjorte kroppe. I sådanne intersensoriske miljøer (Grasseni, 2022) reduceres den etiske tvetydighed i håndteringen af livet på gården af det diagnostiske syn, der forstærker en æstetisk og etisk sammenhæng mellem det, der er rigtigt, og det, der skaber værdi. At realisere og forstærke etiske kvaliteter gennem mødet harmonerer med *skilled care* (Druglitrø, 2018) hvor omsorgen for dyr som laboratorieforsøgssubjekter balanceres med omsorgen for selve det videnskabelige system. Dermed er laboratoriets dyreforskningsetik vævet sammen med forpligtelser over for "good science". Ligesom det diagnostiske blik fratager grisene deres mangfoldighed og effektivt instrumentaliserer sundhed og behandling med henblik på værdiproduktion, kan blikket også medvirke til at andetgøre, samtidig med at det skaber nye former for viden. Med udgangspunkt i sine erfaringer i amerikansk svineproduktion henviser Blanchette (2020) direkte til de måder, hvorpå menneskelige arbejdere indgår i øjeblikke af omsorg i dyrkelsen af det *porcine* liv, eksempelvis i den industrielle udvidelse af søernes reproduktion.

Vores fokus på den omsorg, der gennemsyrer handlinger af andetgørelse og fremmedgørelse, åbner for en kritik af den positivt prægede beretning om *skilled vision* ved at illustrere, hvordan blikket opstår som et direkte resultat af fremmedgørelse. Den industrielle rationalitet reducerer former for omsorg og skærper blikkets fokus på dyret, og *skilled vision* er kendetegnet ved en årvågenhed og en tro på synets evne til at identificere sundhed og sygdom. Et sådant diagnostisk fokus overser grisens kompleksitet; behov, der rækker ud over imperativet om at 'lade leve' (Rose, 2009) – som f.eks. rodeadfærd³ – anses som overflødige i det diagnostiske blik, der præger den instrumentelle, fagligt trænede

3. Rodeadfærd hos grise betegner den naturlige adfærd, hvor grisen med snuden undersøger og roder i underlaget, f.eks. jord eller halm. Denne adfærd er vigtig for grisens trivsel og naturlige udfoldelse og fungerer som en form for miljøberigelse, især i intensive produktionssystemer, hvor grisens muligheder for naturlig adfærd er begrænsede.

synssans på svineproduktion. Den industrielle biosocialitet i svineproduktionen skaber en forstærket og finjusteret opmærksomhed, der er rettet mod problemer og sygdomme eller tilfælde af negativ velfærd snarere end en helhedsforståelse af dyret. Det øvede blik fokus på patologi medfører fremmedgørelse af dyret, som yderligere forstærkes af industrielle rationaler om profit, produktivitet og effektivitet. Selvom tidlig opdagelse foretrækkes, identificerer det øvede blik i den industrielle biosocialitet i praksis problemer, når de er opstået, men formår ikke at forudse eller forebygge sundhedsproblemer før, de opstår. Vi beskriver denne snævert patologifokuserede visuelle præcision som det diagnostiske blik i industriel biosocialitet.

Michel Foucault beskrev detaljeret, hvordan medicinsk viden blev inkorporeret i behandlingen af patienter gennem blikket, som effektivt eliminerede patientens subjektivitet (2002) ved at underkende relevansen af personlige træk, historier og idiosynkrasier for sygdomsbehandling. Denne ramme er blevet brugt til at forklare, hvordan magtfulde institutionaliserede vidensregimer gennemsyrrer sociale miljøer og gør bestemte kroppe og subjekter genkendelige. Vi foreslår, at dette diagnostiske blik overført til en anden kontekst er den industrialiserede form for *skilled vision*, der opstår i det industrielle landbrugs effektivitetsrationale. Blikket fungerer som en mekanisme for andetgørelse, der konsoliderer fremmedgørelsen af griselivet. Samtidig fratager det grisene deres individuelle karaktertræk, fordi de bliver reduceret til varer. Deres evner udviskes og udgrænses bortset fra dem, der er blevet instrumentaliseret til værdiproduktion og derigennem lavet om til varer.

Med en ophævelse af adskillelsen mellem biologiske og sociale vidensregimer (Seeberg et al., 2020) kan det biosociale forstås som fundamentalt for selve livet (Ingold & Palsson, 2013; Palsson, 2013). Men hvad sker der, når dette liv bliver industrialiseret ud over sine grænser? Institutionaliseret medicinsk, veterinær og etologisk viden i kombination med landbrugets produktivitetskrav om profit og effektivitet omdanner måderne, hvorpå den *porcine* anden kan ses og (gen)kendes. Det store antal grise, som en enkelt arbejder skal håndtere og pleje, betyder, at et problemorienteret diagnostisk blik opstår som en tavs og målrettet måde at kende grisene på. Dette diagnostiske blik kan fratage grisene deres evne til at være andet end produkter, men det betyder ikke, at arbejderne fuldt ud legemliggør det diagnostiske blik. Faktisk anvender nogle arbejdere det diagnostiske blik, mens de samtidig er bevidste om, hvordan de selv bidrager til grisens fremmedgørelse. Grise er meget sociale, hvis de får mulighed for det – men ligesom migrantarbejderne, deler de en reduceret skæbne. Når Daniel undrer sig over “grisenes sprog”, eller når Aleksandra undskylder for at dræbe, er disse

øjeblikke af tøven og usikkerhed, ydmyghedens indrømmelser og indikationer på andre måder at kende grise på, hvor øjnene måske ikke lyver, men ordene ikke slår til.

Referencer

- Andersen, H. (2018). ASF er den tikkende bombe under svineproduktion. *Effektivt Landbrug*. <https://effektivtlandbrug.landbrugnet.dk/artikler/svin/asp-er-den-tikkende-bombe-under-svineproduktion.aspx>
- Baker, K. (2016). Home and heart, hand and eye: Unseen links between pigmen and pigs in industrial farming. In E.-J. Abbotts & A. Lavis (Eds.), *Why We Eat, How We Eat: Contemporary Encounters Between Foods and Bodies* (pp. 53-73). Routledge.
- Bell, S. E., Hullinger, A., & Brislen, L. (2015). Manipulated Masculinities: Agribusiness, Deskillling, and the Rise of the Businessman-Farmer in the United States. *Rural Sociology*, 80(3), 285-313.
- Besky, S., & Blanchette, A. (2019). *How Nature Works: Rethinking Labor on a Troubled Planet*. University of New Mexico Press.
- Birk, U. (2021). Dansk landbrug mangler nu både dansk og udenlandsk arbejdskraft. Landbrugs Avisen. 24/7/2021. <https://landbrugsavisen.dk/dansk-landbrug-mangler-nu-b%C3%A5de-dansk-og-udenlandsk-arbejdskraft>
- Blanchette, A. (2020). *Porkopolis: American Animality, Standardized Life, and the Factory Farm*. Duke University Press.
- Brantz, D. (2005). "Animal Bodies, Human Health, and the Reform of Slaughterhouses in Nineteenth-Century Berlin". *Food and History*, 3(2), 193-215.
- Classen, C. (2010). Foundations for an anthropology of the senses. *International Social Science Journal*, 49(153), 401-412.
- Cook, J. A. (2023). Beyond the agricultural "suffering slot": Structural agency in US farm work. *Anthropology of Work Review*, 44(2), 69-80.
- Cremer, J. (2016). Expats: Denmark 'world's worst' for making friends. *The Local DK*. <https://www.thelocal.dk/20160829/expats-name-denmark-worst-in-the-world-for-making-friends>
- Druglitrø, T. (2018). "Skilled care" and the making of good science. *Science, Technology, & Human Values*, 43(4), 649-670.
- DST. (2023). Færre svin og bedrifter med svin (118). 7/6/2022). DST. <https://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/nyt/GetPdf.aspx?cid=46012>
- Elias, N., Dunning, E., Goudsblom, J., & Mennell, S. (2000). *The Civilizing Process: Sociogenetic and Psychogenetic Investigations* (Rev. ed.). Blackwell Publishers.
- Escobar, M. P., & Demeritt, D. (2017). Paperwork and the decoupling of audit and animal welfare: The challenges of materiality for better regulation. *Environment and Planning C: Politics and Space*, 35(1), 169-190.
- Eurostat. (2022). *Farms and farmland in the European Union– statistics*. <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/SEPDF/cache/73319.pdf>
- FRA. (2015). *Severe Labour Exploitation: Workers Moving Within Or Into the European Union: States' Obligations and Victims' Rights* (9292398849).
- Franju, G. (1949). *Le sang des bêtes. Forces et voix de la France, Francia*.

- Gillespie, K., & Narayanan, Y. (2021). Global Atmospheres of Violence: Shifting Terrains of Othering in Feminist Multispecies Witnessing. In C. J. Adams & L. Gruen (Eds.), *Ecofeminism: Feminist Intersections with Other Animals and the Earth* (Chapter 18, pp. 335-353). Bloomsbury Academic.
- Grasseni, C. (2004). Skilled vision. An apprenticeship in breeding aesthetics. *Social Anthropology*, 12(1), 41-55.
- Grasseni, C. (2007). Good Looking: Learning to be a Cattle Breeder. In C. Grasseni (Ed.), *Skilled Visions: Between Apprenticeship and Standards*. Berghahn Books.
- Grasseni, C. (2022). More than visual: The apprenticeship of skilled visions. *Ethos*, 53(1), 1-19.
- Halskov, M., & Junker, S. (2021). Ukrainere føler sig stavnsbundne hos danske landmænd *Fagbladet 3F*. <https://fagbladet3f.dk/ukrainere-foeler-sig-stavnsbundne-hos-danske-landmaend/>
- Hamilton, L., & McCabe, D. (2016). It's just a job': Understanding emotion work, de-animalization and the compartmentalization of organized animal slaughter. *Organization*, 23(3), 330-350.
- Horton, E. P., & Whyte, Z. (2024). "You are too expensive, you need to work faster!": Ukrainian agricultural workers navigating precarities in Denmark. *International Migration*, 63(99), [E-pub ahead of print]. doi:10.1111/imig.13289.
- Howes, D. (2021). *Empire of the Senses: The Sensual Culture Reader*. Routledge.
- Ingold, T., & Palsson, G. (2013). *Biosocial Becomings: Integrating Social and Biological Anthropology*. Cambridge University Press.
- Jones, S., & Yarrow, T. (2022). *The Object of Conservation: An Ethnography of Heritage Practice*. Routledge.
- Kalantaryan, S., Scipioni, M., Natale, F., & Alessandrini, A. (2021). Immigration and integration in rural areas and the agricultural sector: An EU perspective. *Journal of Rural Studies*, 88, 462-472.
- King, R., Lulle, A., & Melossi, E. (2021). New perspectives on the agriculture-migration nexus. *Journal of Rural Studies*, 85, 52-58.
- Kongsted, H., & Mc Loughlin, E. T. (2023). *Udfasning af medicinsk zink og lavt forbrug af antibiotika til grise-hvad betyder det for dyrevelfærden?* Videnscenter for Dyrevelfærd, Aarhus Universitet.
- McLaughlin, J., & Weiler, A. M. (2017). Migrant agricultural workers in local and global contexts: Toward a better life? *Journal of Agrarian Change*, 17(3), 630-638.
- Mc Loughlin, E. (2019). Knowing cows: Transformative mobilizations of human and non-human bodies in an emotionography of the slaughterhouse. *Gender, Work & Organization*, 26(3), 322-342.
- Mc Loughlin, E. (2024). Protesting the future: The evolution of the European farmer. *Anthropology Today*, 40(5), 3-6.
- Modood, T., & Thompson, S. (2022). Othering, alienation and establishment. *Political Studies*, 70(3), 780-796.
- Monbiot, G. (2024). Agrarian Populism. *GeorgeMonbiot.com*. <https://www.monbiot.com/2024/01/24/agrarian-populism/>
- Ní Laoire, C. (2005). 'You're not a man at all!': masculinity, responsibility, and staying on the land in contemporary Ireland. *Irish Journal of Sociology*, 14(2), 94-114.

- Ní Laoire, C. (2017). Winners and losers? Rural restructuring, economic status and masculine identities among young farmers in south-west Ireland. In *Geographies of Rural Cultures and Societies* (pp. 283-301). Routledge.
- Nielsen, N. J. (2017). Migratory Steps: Ukrainians in a rural Danish region. In K. Kuhn, W. Leimgruber & K. Sontag (Red.), *Lebenskunst: Festschrift für Jacques Picard* (s. 220-231). Böhlau Verlag.
- Olsen, J. J., & Nielsen, N. J. (2017). FLEXICURITY WITHOUT SECURITY. *Ethnologia Europaea*, 47(2), 40-56.
- Palsson, G. (2013). Ensembles of biosocial relations. In T. Ingold & G. Palsson (Eds.), *Biosocial Becomings: Integrating Social and Biological Anthropology* (pp. 22-41). Cambridge University Press.
- Pedersen, H. B., Stender, P., Hakhverdyan, S., & Søndergaard Møller, F. (2022). *Halvdelen af de ansatte i dansk svineproduktion i 2020 er udlændinge – flest fra Ukraine*. <https://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/nyt/GetAnalyse.aspx?cid=48223>
- Pink, S. (2008). An urban tour: The sensory sociality of ethnographic place-making. *Ethnography*, 9(2), 175-196. <https://doi.org/10.1177/1466138108089467>
- Plumwood, V. (1993). The politics of reason: Towards a feminist logic. *Australasian Journal of Philosophy*, 71(4), 436-462.
- Povinelli, E. A. (2020). *The Empire of Love: Toward a Theory of Intimacy, Genealogy, and Carnality*. Duke University Press.
- Rose, N. (2009). *The Politics of Life Itself: Biomedicine, Power, and Subjectivity in the Twenty-First Century*. Princeton University Press.
- Seeberg, J., Roepstorff, A., & Meinert, L. (2020). *Biosocial Worlds: Anthropology of Health Environments Beyond Determinism*. UCL Press.
- Svendsen, M. N. (2023). Pigs, people and politics: the (re) drawing of Denmark's biological, politico-geographical, and genomic 'borders'. *BioSocieties*, 18(4), 714-732.
- Tsing, A. L. (2015). *The Mushroom at the End of the World: on the Possibility of Life in Capitalist Ruins*. Princeton University Press.
- Østergaard, U. (2015). The Nation as Event: The Dissolution of the Oldenburg Monarchy and Grundtvig's Nationalism. In J. A. Hall, O. Korsgaard, & O. Pedersen (Eds.), *Building the Nation: N.F.S. Grundtvig and Danish National Identity*. McGill-Queen's University Press.